

Мордовської М. М.

ГІДРОТЕХНІЧНІ РОБОТИ ПОЧАТКУ 80-Х рр. XVIII ст. НА ДНІПРОВСЬКИХ ПОРОГАХ ЗА ДОКУМЕНТАМИ ЦАРИЧАНСЬКОЇ ВОЄВОДСЬКОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ

Історія Степової України XVIII ст. невід'ємно пов'язана з Дніпровським водним шляхом, що наприкінці століття став одним з ключових чинників успішного освоєння Південного краю. Протягом цього періоду спостерігався підвищений попит на будівельні матеріали, корабельний ліс та багато іншого, необхідного для будівництва міст, розбудови Чорноморського флоту, військових баз тощо. Це, в свою чергу, пророкувало Дніпру велике майбутнє в якості головної транспортної артерії регіону.

Втім, дуже скоро російська влада відчула перші незручності південно-українського річкового сполучення. Після ліквідації у 1775 р. Запорозької Січі саморозпустилася і лоцманська служба, що складалася переважно з козаків і відповідала за проводження суден через небезпечні Дніпровські пороги. Нова адміністрація опинилася перед доволі складною задачею – забезпечення оперативної, безперервної доставки стратегічних вантажів до регіону. Тому вже у 1777 р. розпочався активний пошук лоцманів, а у 1785 р. була створена нова лоцманська служба [1, с. 5].

Відносне врегулювання питання щодо лоцманів гарантувало порівняну безпеку судноплавства Дніпровськими порогами, але аж ніяк не вирішувало проблему їх низької пропускної спроможності. І справді, рух Дніпровськими порогами був сезонним і залежав від цілої низки природних факторів (в тому числі рівня води, швидкості вітру тощо). Навігація тут розпочиналася, як правило, під час весняного розливу, тривала 2 – 3 тижні і дуже часто припинялася зі зниженням рівня води [2, с. 220]. Влітку і восени рух порогами, особливо великих суден, представляв собою чималі незручності і небезпеку, тому в цей час не всі відважувалися їх долати.

Вперше на державному рівні проблему Дніпровських порогів намагалися розв'язати ще за часів Петра I. Воєнні дії Росії на Півдні в останніх роках XVII – початку XVIII ст., будівництво Дніпровської флотилії підштовхували російського монарха до прийняття кардинальних рішень щодо збільшення суднопотоку на Дніпровських порогах. Запропонований тоді капітаном Перрі проект був розрахований на 12 років і передбачав будівництво в порогах 50 кам'яних шлюзів. Однак, у царя не було часу стільки чекати і плани будівництва відкладали на далеке майбутнє [3, с. 44].

У 1780 р. проект приборкання стихії і свої послуги в цій нелегкій справі Г. О. Потьомкіну запропонував прем'єр-майор М. Л. Фалеєв [4, с. 35]. Цей проект передбачав очищення фарватеру р. Дніпра в районі порогів «порохострільним» методом. Камені висаджували у повітря, а потім за допомогою вороту та канатів витягали з ріки на берег. Докладно вибухові роботи на Дніпровських порогах описав у 1787 р. їх очевидець В. Ф. Зуєв. В своїй книзі він писав: «Он (М. Фалеєв) по всем опасным порогам срывает верхи торчащих под водою каменьев, про- сверливая оные и заряжая порохом посредством нарочно сделанных из жести длинных трубок. Труднейшая работа есть бурить камни под водою, и потому не без ужаса смотреть должно, как солдаты и работники по два человека на пло-

тике зацепясь за камень, посреди столь быстрой быстрины и шума держатся, сидят как чайки и долбят в оной. Продолбивши на известную глубину становят жестянью с порохом трубку, к коей приложа фитиль отплывают. По прошествии некоторого времени разрывает камень под водою и оные обломки работники после подбирай должны вывозить на берег» [5, сс. 256 – 257]. На розчищенні в залежності від часу і потреби було задіяне від 150 до 300 людей. Все потрібне знаряддя надходило з Тули, звідти виписували і майстрівих людей [6, с. 85]. Але є цілком очевидним, що у розчищенні порогів приймало участь і місцеве населення, особливо на початку 80-х рр. XVIII ст., коли гідротехнічні роботи тільки розпочалися.

Сьогодні про перший досвід розчищення Дніпровських порогів відомо, нажаль, не багато. Увага дослідників і сучасників тих подій, як правило, була прикута до більш масштабних, дорогих та технічно досконаліших проектів іноземців (венеціанця Л. Деромано, француза Ф. де Волана та ін.). Тому дослідження саме початкового етапу пошуків оптимізації руху Дніпровськими порогами є надзвичайно цікавою і актуальною темою.

Під час роботи в Центральному державному історичному архіві України (м. Київ), нашу увагу привернула ціла низка документів з фонду Царичанської воєводської канцелярії, присвячених саме гідротехнічним роботам на Дніпровських порогах початку 80-х рр. XVIII ст. [7, спр. 596, арк. 1 – 1 зв., спр. 888, арк. 1 – 1 зв., спр. 1128, арк. 1 – 1 зв., спр. 1287, арк. 2, спр. 1413, арк. 1, спр. 1535, арк. 1, спр. 1693, арк. 2, спр. 1730, арк. 2, спр. 1773, арк. 1 – 1 зв.; 8, спр. 445, арк. 1]. Близько 12 справ охоплюють період з серпня 1780 р. до червня 1782 р. і проливають світло на деякі аспекти цього явища, дозволяють чіткіше уявити географію та механізм набору робочих людей на розчистку, умови роботи та строки нарядів, відповідальних осіб і т. п.

З документів стає відомим, що одним з постачальників необхідної кількості пильщиків та ковалів, людей, що брали безпосередню участь у створенні і обслуговуванні спеціальних механізмів, була Царичанська воєводська канцелярія. Робітники з підконтрольних цій канцелярії селищ (а саме з Маячки, Нехворощ, Орлика, Гупаловки, Могильова, Рязького, Китайгороду) з власними інструментами мали з'явитися у зазначені строки у розпорядження М. Л. Фалеєва та І. К. Герарда до контори при Койдацькому або Ненаситецькому порогах. При цьому, новоприбулі повинні були мати при собі і весь необхідний «харч», тобто запас продуктів харчування, якими їх мало забезпечувати все «общество». Мінімальний запас їжі на одну людину складав мішок житніх сухарів, четверик (26,2 л) пшона, 5 фунтів (2,1 кг) сала і стільки ж солі. За виконану роботу пильщики та ковалі отримували відповідну заробітну платню. Кожні два місяці склад працівників оновлювався. Проте, це могло відбуватися досить нерівномірно. Бували випадки затримки зміни на невизначений час, тоді доводилося економити на харчах і одязі. Для якнайшвидшого прибуття до контори пильщиків і ковалів забезпечували білетом на одну пароволову підводу без прогонів.

Всього на Дніпровських порогах розташувалися дві контори – при Койдацькому порозі і в Кам'янецькому ретраншементі при Ненаситецькому порозі. Оскільки російська річкова транспортна мережа в ті часи в адміністративно-господарському відношенні ще не представляла собою єдиного цілого, ці контори, як і ряд інших спеціалізованих закладів, пов'язаних з експлуатацією конкретних

ділянок річкових шляхів, мали підпорядковуватися губернській владі [9, с. 30]. В конторі при Ненаситці головував секунд-майор Іван Кіндратійович Герард (Johann Conrad Gerhard), який поступив на службу під керівництво головного директора водяних комунікацій Сіверса ще у 1765 р. [10, с. 467]. До того, як потрапити на Дніпровські пороги, він працював у Санкт-Петербурзі та Кронштадті, де у 1768 р. був задіяний у створенні проекту Толбухинського маяка, у 1770 р. займався зведенням порталу у кварталі Нова Голландія на р. Мойці, а також проектиував новий морський полковий двір [11, сс. 341, 346 – 347]. У 70-х рр. вдосконалював проект башти та каналу у Кронштадті [12, сс. 62, 86; 13, с. 294]. У 1778 р. разом з Ганнібалом генерал-цейхмейстер інженер Герард прибув на Південь до Олександрівського шанцю для огляду місця будівництва Херсону та суднобудівної верфі [14]. Вже у 1790 р. в чині статського радника він обіймав посаду архітектора при Імператорських водяних будовах. Okрім Дніпровських порогів, І. К. Герард працював на Вишневолоцькій системі і Ладозькому каналі [10, с. 467].

Важкі умови праці, а також сезонні сільськогосподарські роботи нерідко становили причинами втеч робітників з розчищувальних робіт. Як видно з документів, на квітень 1781 р., нарахувалося близько 10 втікачів. У зв'язку з цим були вироблені міри покарання і посилені заходи безпеки. У документах за серпень 1781 р. бачимо розпорядження допомогти у зборі хліба і сіна родинам, з яких чоловіки були відправлені на гідротехнічні роботи до Дніпровських порогів. Ця міра мала полегшити життя близьких родичів пильщиків та ковалів на час їх відсутності, а також запобігти самовільним відлученням останніх з місця роботи.

Таким чином, введені в науковий обіг документи, представляють собою цінне джерело з історії освоєння краю. Охоплюючи досить незначний проміжок часу, вони дозволяють зrozуміти важливість Дніпровського водного шляху в системі комунікацій Південної України. Будучи природним швидким, надійним та дешевим шляхом, він, тим не менш, вимагав певних капіталовкладень для розбудови нової та підтримки діючої інфраструктури, забезпечення безперервності та безпеки руху, його інтенсивності. Як показав час, значних покращень умов судноплавства на Дніпровських порогах порохострільні роботи так і не принесли [9, с. 187]. Судна розбивалися так як і раніше, у Кам'янці та Кодаках продовжували скупчуватися плоти, що не встигли вчасно пройти пороги, держава втрачала дорогоцінний час, а підрядчики гроши. Тому, у 1795 р. був розроблений проект «каналізації» порогів і т. д. Більш того, гідротехнічні роботи поклали початок активним втручанням людини в екологію Дніпра, що потягнуло за собою поступове і неминуче порушення екологічного балансу ріки.

Ta все ж, попри сумний досвід гідротехнічних робіт 80-х рр. XVIII ст., він виявився надзвичайно корисним. Протягом наступних 150 років за допомогою фізичної сили і вибухівки люди продовжували пристосувати Дніпро для задоволення власних потреб. Так, ще навіть на початку ХХ ст. в такий спосіб формували канали для влаштування водяних млинів [15, с. 389]. Порохострільні роботи 1780 – 1782 рр. стали початком тріумфу інженерної думки в області гідротехнічних робіт, що в майбутньому дозволило остаточно вирішити питання вільного судноплавства на Дніпровських порогах.

У додатках до статті наведені деякі документи з фонду 2164 Царичанської воєводської канцелярії.

Бібліографія

1. Иловайский А. С. Днепровские лоцманы / А. С. Иловайский — К. : Тип. Т. Г. Мейандера, 1910. — 52 с.
2. Днепръ // Словарь географической Россійскаго государства, описывающій азбучнымъ порядкомъ. — М. : Въ Университетской типографіи, 1804. — Ч. 2 (Г. — К.). — С. 216 — 225.
3. Кузьменко В. В. Інженерна думка другої половини XIX століття про можливість судноплавства на Дніпрі / В. В. Кузьменко // Етнокультурні процеси на Півдні України в другій половині XIX ст. : зб. наук. праць II Регіональної наукової конференції (4 — 5 червня 1998 р.) [ред. кол. : Дєдков М. В. та ін.]. — Запоріжжя : ЗДТУ, 1998. — С. 44 — 46.
4. Бойко А. В. До історії Дніпровських лоцманів / А. В. Бойко // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету : Південна Україна XVIII — XIX століття. — Запоріжжя : РА «Тандем-У», 1996. — Вип. 1. — С. 34 — 39.
5. Зуев В. Путешественные записки от С. Петербурга до Херсона в 1781 и 1782 году / В. Зуев. — СПб. : Императорская Академия Наук, 1787. — 273 с.
6. Иловайский А. С. Днепровские пороги / А. С. Иловайский. — К.: Тип. Т. Г. Мейандера, 1911. — 151 с.
7. ЦДІАК, ф. 2164, оп. 1.
8. ЦДІАК, ф. 2164, оп. 2.
9. Истомина Э. Г. Водные пути России во второй половине XVIII — начале XIX века / Э. Г. Истомина. — М. : Наука, 1982. — 276 с.
10. Герардъ // Русский біографический словарь [подъ ред. Н. П. Чулкова]. — М. : Тип. Г. Лісснера и Д. Собко, 1914. — Гаагъ — Гербелъ. — 494 с.
11. Выписки изъ журналовъ адмиралтействъ-коллегіи, 1768 года // Матеріали для исторії Русского флота. — СПб. : Тип. Морского Министерства, 1886. — Ч. XI. — С. 337 — 353.
12. Извлечениe изъ журналовъ адмиралтействъ-коллегіи, 1772 года // Матеріали для исторії Русского флота. — СПб. : Тип. Морского Министерства, 1888. — Ч. XII. — С. 61 — 125.
13. Всеподданейшій докладъ адмиралтействъ-коллегіи, 1775 года мая 1 // Матеріали для исторії Русского флота. — СПб. : Тип. Морского Министерства, 1888. — Ч. XII. — С. 292 — 294.
14. Высочайший указъ адмиралтействъ-коллегіи, 1778 года іюля 25 // Матеріали для исторії Русского флота. — СПб. : Тип. Морского Министерства, 1877. — Ч. VI. — С. 713.
15. Мордовської М. «Життя на березі Дніпра» (за матеріалами експедиції до с. Волоське) / М. Мордовської // Наукові записки : Збірник праць молодих вчених та аспірантів. — К., 2011. — Т. 23. — С. 387 — 393.

Мордовської М. М.

**Гидротехнические работы начала 80-х гг. XVIII в. на Днепровских порогах
по документам Царичанской воеводской канцелярии**

Статья освещает начальный этап расчистки Днепровских порогов под руководством премьер-майора М. Фалеева. Впервые публикуются документы Царичанской воеводской канцелярии из Центрального государственного исторического архива Украины (г. Киев), в которых освещается процесс набора работников на гидротехнические работы.

Mordovskoy M. M.

**Hydraulic works of the early 80-ies. XVIII century. on the Dnieper rapids
on the documents Tsarichanskogo Provincial Office**

The article covers the initial phase of clearing the Dnieper rapids under the leadership of Prime Major M. Faleeva. For the first time, documents Tsarichanskogo Provincial Office of the Central State Historical Archives of Ukraine (Kiev), which cover the recruitment of workers for hydraulic works.

Додатки

1

**О наборе рабочих майором Фалеевым для очистки порогов на р. Днепре. 1780.
ЦДИАК, ф. 2164, оп. 1, спр. 596, арк. 1 – 1 зв.**

1780 год августа 17 дня По указу ЕЯ ИМЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА из Азовской губернской канцелярии полученному коих прописывая на указ де оной губернской канцелярии об отдаче от майора Фалеева присланному кузнецам и пилщикам тамошнее губернское купеческое правление рапортом даносить что три человека кузнецам, с принадлежащими инструментами подбор из тамошних цеховых вместе с командированными от земского правления кузнецами тому от оного Фалеева нарочно присланному Тимофею Сатурнову отданы пилщиков же в ведомстве того правления кроме одного никто без инструмента не имеется а как его светлость господин генерал-аншеф сенатор четырех губерний генерал-губернатор – всех российских и разных орденов Кавалер Князь Григорий Александрович Потемкин повелеть изволил для ращистки на Днепре порогов по требованиях Пример-Майора Фалеева отпускать рабочих мастеровых людей да и во всем делать всевозможное вспомоществование велено из селений сий канцелярии подсудженных избрав пилщиков с пилами и всеми принадлежностями шесть человек для отдачи нарочно от пример майора Фалеева присланному прислат // в губернской городе Екатеринослав сего течения к 16 числу непременно которым надлежащия заработка денги от него Фалеева производимы будут в Цариченской воеводской канцелярии определено оное число пилщиков с пилами и всеми принадлежностями собрать из смотрительства Орлицкого и как срок отсылки оных в губернской город сего месяца 16 числа миновал к смотрителю того смотрительства послал указ и велит с получения как возможно стараться скорейше оные при рапорте с пояснением кто именно оные пилщики будут прислат в сию канцелярию.

Іван Рычевский
17 авг.

2

**Об отправке двух пильщиков со своим инструментом
при расчистке Днепровских порогов. 3 ноября 1780 г.
ЦДИАК, ф. 2164, оп. 1, спр. 888, арк. 1 – 1 зв.**

1780 Году Ноября 2 Дня. По указу ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА Царичанская воеводская канцелярия по указу Азовской губернской канцелярии которым по доношению пример майора Фалеева, из учрежденной при расчищении Днепровских порогов конторы, коим прошено при командировании для расчищивания посеред реки Днепра больших камней на подпомостжи для распилювки дерев пильщиков; как определенными к тому другими исправится неможно разсмотрения, и как по справке в оной губернской канцелярии оказалось, что его светлость господин генерал аншеф сенатор Государственной военной коллегии вице Президент четырех губерний генерал губернатор всех российских и разных орденов кавалер Князь Григорий Александрович Потемкин повелеть изволил, для разчистки прописанных порогов отпустить потребное число материалов и рабочих людей, то всходствие вточь тем указом велено в число назначенное с других мест от сей канцелярии двух человек пильщиков, с их прибором отправить к Койдатским порогам при письменном виде в состоящую там контору в самоскорейшем времени, ПРИКАЗАЛИ в Нефорощанское смотрительское правление послать Указ, и велеть требуя двух человек пильщиков с их прибором // наряда из подчиненных в оному правления селении по разсмотрению своему, и к отправлению их в учрежденную при расчищении Днепровских порогов контору прислать в сию канцелярию при рапорте в возможной скорости.

Иван Рычевский
Беляев

Подписан
Ноября 3 д.

3

**О нарядах на смену, находящуюся на расчистке Днепровских порогов. 1780.
ЦДИАК, ф. 2164, оп. 1, спр. 1128, арк. 1 – 1 зв.**

1781 год февраля 8 дня, по указу ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА в Цариченской воеводской канцелярии по указу полученному из Азовской губернской канцелярии, коим прописывая оная канцелярия имея разсуждение что по наряду той канцелярии в сходство повеления азовского губернатора господина генерала поручника и ковалера Черткова отославные в состоящие при Койдацких порогах пример майора Фалеева контору учрежденную для расчищания Днепровских порогов из правинцев и уездов повеленное число пильщики у расчищания тех порогов и поныне находятся без смены другими, кои уповательно в харчах одеянии претерпевают нужду, а то расчищение порогов на далнее время быть может, почему велено на смену находящимся при том днепровском пороге наряда с сего уезда толикоежъ число других пильщиков с их инструментом отправить в состоящую при Койдацких порогах конторе при письменном виде без замедления, и сколько откуда таковых отправлено будет в оную губернскую кан-

целярию рапортовать // а по справке по наряду с Цариченского уезда пилщиков отослано с селений Орлинского два, Могилевского два да Ряского четыре, всего восемь человек для чего определено в Китайгородское, Могилевское, и Нефорощанское смотрительские правления послать указом и велеть на смену состоящим при означенном Днепровском пороге пилщиков наряда из вышесписанных мест толикое же число других пилщиков и кузнецов с их инструментом, и к отправлению в состоящую при койдацких порогах контору прислать в сию канцелярию при рапортах именных списках пилщиков.

Иван Рычевский

4

**О присылке пильщика в Днепровские пороги для распилки лесов.
24 апреля 1781 г.
ЦДІАК, ф. 2164, оп. 1, спр. 1287, арк. 2.**

1781 году апреля 22 д. ПО УКАЗУ ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА Царичанская воеводская канцелярия слушав нефорощанского и китигородского смотрительских правлений Рапортов при коих почкарам сех канцелярий присланы к отправлению на место бежавших находившихся у разчищения Днепровских порогов пилщиков другие а именно селение Моячки: Гаврило Крикливого зять, Нефорщи: Степан Серенко, Орлика: Иван ... Трофим Кричиенко ... Шмигля Ефим Делнека в коих рапортах изясняется что бежавшего с разчистки Днепровских порогов пильщика слободы Гупаловки Якова Тесли в селении доныне не имеется почему и не прислан, а по справке оной бежавшего, равно и с Орлика Артема Гананенка Никиты Литвиненка Никиты Кричиенко и Трофима Безкоровашного так же побег учинивших сиею канцелярию ... Гуспеся и наказанию за учиненной с означенной казенной работы побег, для того ПРИКАЗАЛИ присланных пильщиков отправить с приставом в состоящую при Днепровских порогах пример майора Фалеева контору при указе ко свободном их пропуске дать билет и о бежавших пильщиках послать в смотрительное правление вторичные указы и велеть немедленно оные прислать.

Иван Рычевский
Беляев

Подписан 24 октября

5

**О присылке пильщиков для работы по расчистке порогов. 27 мая 1781 г.
ЦДІАК, ф. 2164, оп. 1, спр. 1413, арк. 1.**

1781 Году Майя 27 дня по указу ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА в Царичанской воеводской канцелярии по рапорту Нефорощанского Смотрительского Правления при котором присланы на место находившихся у разчищения Днепровских порогов селений Маяцкого Гаврила Крикливого зятя Нефорощанской Степана Серенко другие жители нефорощанский Онистрат Комисаренко Рязкой Мойсей Скларенко с пилою и напилком определено означенных пильщиков отпра-

вить при сообщении в состоящую в Кайдаках у ращистки Днепровских порогов кантору, а притом дать билет на пароволову подводу, а о присылке других подтвердить в смотрительские правления указами.

Беляев

Креплен 27 мая

6

О присылке на смену пильщиков двух человек на Днепровские пороги.

24 июня 1781 г.

ЦДИАК, ф. 2164, оп. 1, спр. 1535, арк. 1.

ПОУКАЗУ ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА Цариченская воеводская канцелярия, по рапорту Нефорощанского смотрительского правления при котором присланы к отправлению на смену находящимся при Днепровском пороге наряженным с ведомственных тому Правлению селений двум пилщикам Евстрата Комисаренка и Моисея Скляренка другие селений Нефорощанского Филип Профатило с Рязкого Амельян Зинза с их инструментом, ПРИКАЗАЛИ оных присланных пилщиков на смену находящихся ныне на Днепровских порогах пилщиков же отправить в учрежденную при разчищивании Днепровских порогов Каменского ретранжамента кантору при указе, а на свободной их туда проход ко даче им под имеющейся при них харчевой припас инструменты от места до места по одной пароволовой подводе без прогонов дать билет, и велеть той конторе прежде находившихся там пилщиков отпустить в дома их и в сию канцелярию рапортовать. / В должности воеводского таварища Капитан Петр Осипов

1781 Году
Июня 24 дня

7

О найме рабочих для расчистки порогов Днепра десяти человек

плотников и пяти пильщиков. 12 августа 1781 г.

ЦДИАК, ф. 2164, оп. 1, спр. 1693, арк. 1 – 1 зв.

ПО УКАЗУ ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА Цариченская воеводская канцелярия, слушав полученной из Азовской губернской канцелярии Указ, в котором написано, — оная губернская канцелярия по доношению секунд майора Герарда, коим представляет, как ныне уже началась прочистка порогов, то следует ко оной заготовить для разорвания посреди Днепра каменья досок на подмостки, и для починки машин кузнечных мастеров просит приказать в силу предложения Его светлости Гп-дна Генерал аншефа четырех губерний Государева наместника и разных орденов кавалера князя Григория Александровича Потемкина зделать наряд за производимое им жалованье пилщиков для распиловки лесов двадцать, кузнечных мастеров десять человек, и тем указом велено как Его светлость Господин Генерал Губернатор всех Российских и разных орденов кавалер князь Григорий Александрович Потемкин повелеть изволил для разчищения порогов отпускать рабочих людей потребное количество, кои и заплату получать могут

[велено] ведомства сей канцелярии из селений наряда кузнецов пять, а пильщиков десять человек с их инструментами на два месяца отправить при приставах ко оному майору Герарду к Ненасытецким порогам, с тем чтобы оне сего августа 18 го числа неотменно у него там явились // коим вообще от тех селений откуда оные наряжены будут на дорогу зделать снабдение, равно и в домах тех командированных в снятии хлебов и сена вспомоществование, ПРИКАЗАЛИ к Земскому комиссару капитану Игнатьеву послать Указ, и велеть в силу оного Азовской губернской канцелярии указа ведомства своего Цариченского уезда из селений нарядить кузнецов пять и пильщиков десять человек с их инструментами на два м-ца, и для отправления к означенному майору Герарду к Ненасытецким порогам прислать в сию канцелярию при репорте в самоскорейшем времени и от тех селений откуда наряжены будут от общества велеть зделать им снабдение, равно и в домах их в снятии хлебов и сена вспомоществование. / В должности воеводского товарища Капитан Петр Осипов

12 августа
1781 года

8

**Об отправке к майору Герарду кузнецов и пильщиков десяти человек
с инструментами для работы. 20 августа 1781 г.
ЦДІАК, ф. 2164, оп. 1, спр. 1730, арк. 2.**

ПО УКАЗУ ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА Цариченская воеводская канцелярия по репорту земского комиссара капитана Игнатьева при котором по силе сей канцелярии селений кузнецов пять пильщиков десять человек с их инструментами к отправлению к Ненасытецким порогам наряжены; с учиненного им наряда копия приложена обяляя при том, что в разсуждении некоторых селений к городу Цариченке разстоянием ближе, и дабы через присылку к нему а от него сюда не воспоследовало замедления от него в смотрительские правлении предписано собрав тех мастеровых людей с их инструментом из двумесячного харча отправить прямо в сию воеводскую канцелярию с нарочными в самоскорейшем времени, ПРИКАЗАЛИ в те селении ис коих кузнецы и пильщики наряжены к атаманам с нарочными послать приказы и велеть с получения оных приказов кузнецов и пильщиков с их инструментами представить в сию канцелярию того же самого времени.

Капитан Петр Осипов

20 августа
1781 году

9

**Об отправке кузнецов и пильщиков на Дніпровські пороги. 1781.
ЦДІАК, ф. 2164, оп. 1, спр. 1773, арк. 1 – 1 зв.**

По указу ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ПОВЕЛИЧЕСТВА Цариченская воеводская канцелярия слушав доношение подданного от отправленных для расчист-

ки Днепровских Ненасытецких порогов наряженных в силе указа Азовской губернской канцелярии Цариченского уезда пилщиков и кузнецов в котором написал что они за скорою их всей нарядах отправкой для себя харчевых припасов приготовить не успели и просят кому надлежит повелеть тех селений откуда они наряжены со общества собрать оных припасов на каждого человека сухарей ржаных по мешку пшена по четверику сала и соли по пяти фунтов и доставить им к показанным порогам а по справке в Цариченской воеводской канцелярии о наряде трех: пилщиков и кузнецом указе предписано им вообще от тех селений откуда оные наряжены будут на дорогу зделать снабдение равно и в домах тех командированных в снятии хлебов и сена вспомоществование: приказали ксмотрителям пример майору Климесу // кольлежто ассесору Соколову и подпоруччику Руденкову послать указ и велеть показанным отправленным на Ненасытецкие пороги кузнецам и пильщикам всиле онаго Азовской губернской канцелярии указу на продовольствие их там просимое ими число харчей пшена и сала собрав отправить на те пороги в самоскореишием времени чтоб они в пропитании не имели нужд, и по исполнении в сию канцелярию рапортовать.

Капитан Петр Осипов

1781 году августа 31 дня

10

**Указ из Азовской губернской канцелярии коим велено для расчистки
Днепровских порогов рабочих людей. 25 августа 1781 г.
ЦДИАК, ф. 2164, оп. 2, спр. 445, арк. 1.**

ПО УКАЗУ ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА полученному из Азовской губернской канцелярии по которому велено для разчистки Днепровских порогов и прочего нарядить в силу повеления его Светлости гпдна Генерал аншефа четырех губерний государева наместника Сенатора государственной военной коллегии вице президента всех российских и разных орденов кавалера Князя Григорья Александровича Потемкина, с Царичанского уезда кузнецов пять, пильщиков десять человек с их инструментами на два м-ца и отправи при приставе к майору Герарду к Ненасытецким порогам; следствие чего означенное число кузнецов пять, пильщиков десять человек с их инструментами отправить к изъявленному майору Герарду при указе с приставом отставным ротным квартирмистером Никитою Белцовым, и велеть по прошествии показанного двумесячного срока тех кузнецов и пильщиков отпустить в дома их и в сию канцелярию рапортовать а кто иминно кузнецы и пильщики сообщить при том указе иминной реестр; навзма-ниеж поселениях до показанных порогов подвод их инструментов и харчей из обывательских по три пароволов а в обратной путь показанно приставу самой по двухконной подводе без прогонов ему приставлен.

Капитан Петр Осипов

С 25 августа
1781 году